

„Csak mert léteznek kövületek, azért tudunk egyáltalán a régebbi életről. Ezek a legfontosabb bizonyítékok az evolúció folyamatára, amely a fajok változékonyságáról, közös származásáról, az elképzelhetetlenül hosszú időszakokon át megtett apró lépések rettentő erejéről szóló tan! Bizonyítják azt a tényt, hogy minden élet egymással rokon és semmi sincs egymástól elválasztva, hogy minden összetartozik, még akkor is, ha nem úgy néz ki. Számok, képletek vagy kísérletek nélküli elmélet. Aki megértette, az megértette az életet, megoldotta a világ rejtélyét.”

A regény Elő-Pomerániában, Németország egyik legkevésbé fejlett régiójában játszódik. Inge Lohmark régimódi biológia–testnevelés szakos tanárnő, aki keményen és könyörtelenül tartja óráit, és közben nem veszi észre, hogy sem önmaga, sem a családja, sem a diákjai iránt nincs benne jóérzés, sem szeretet. Képtelen felfogni, hogy miért él Amerikában a lánya, és miért lett struccfenyésző a férje. A rendszerváltás, a diákhány, a lakosság elköltözésével fenyegetett régió: mindezek elengedhetetlen rekvizitumai az elbeszélésnek. Inge Lohmark a természet törvényeinek fennmaradásáért küzd, az elérhetetlen elérésére törekszik, ám végül meginog Darwinba vetett hite.

Judith Schalansky

DARWINREGÉNY

TYPOTEX

Természeti környezet

– Leülni – mondta Inge Lohmark, és az osztály leült. – Nyissák ki a könyvet a hetedik oldalon – mondta, és kinyitották a könyvet a hetedik oldalon, aztán belekezdték az ökoszisztémákba, a természeti adottságokba, az alá- és fölérendeltségi viszonyokba, valamint a fajok, illetve az élőlények és környezetük közötti egyéb kapcsolatokba, a közösség és a tér egymásra hatásába. A egyes erdő táplálékrendszerétől eljutottak a mező táplálékláncáig, a folyóktól a tavakig, végül pedig a sivatagig és a Watt-tengerig.

– Mint látják, senki – sem állat, sem ember – nem képes teljesen egyedül létezni. Az élőlények között versengés folyik. És néha talán valamiféle együttműködés is. De az inkább ritkaság. Az együttélés legfontosabb formái a versengés és a ragadozó–áldozat-viszony.

Inge Lohmark nyilakat rajzolt a táblán a moháktól, zuzmóktól és gombáktól a földigilisztáig és szarvasbogarakig, sünökig és cickányokig, aztán a széncinegéig, az őzig és a héjáig, végül egy utolsó nyilat húzott a farkasig, és így lassanként kialakult a piramis, amelynek csúcsán néhány ragadozóval egyetemben az ember kuksolt.

– Megállapíthatjuk, hogy nem létezik olyan állat, amely sassal vagy oroszlánnal táplálkoznék.

Egy lépést hátrébb lépett, hogy szemügyre vegye a terebélyes krétarajzot. A hatásokat jelző nyilakból álló

rendszer egyesítette a producenseket az elsődleges és másodlagos konzumensekkel, a termelőket az első-, másod- és harmadrendű felhasználókkal, valamint a nélkülözhetetlen parányi lebontókkal, amelyek mind összefonódnak a légzésben, a hőleadásban és a biomassza gyarapodásában. A természetben mindennek megvan a maga helye, és ha talán nem is minden élőlénynek, de legalábbis minden fajnak megvan a maga rendeltetése: enni és étellé válni. Csodálatos.

– Másolják be a füzetükbe.

Azt csinálták, amit mondott.

Most kezdődött az év. Végképp elmúlt a júniusi nyugtalanság, a perzselő hőség és a csupasz felsőkarak ideje. Amikor a nap betűzött az üveghomlokzaton át és melegházzá változtatta az osztályt. Amikor az üres fejekben mint hátsó gondolat kicsírázott a nyár reménysége. Már a puszta kilátás arra, hogy napjainkat haszontalanul tékozolhatják el, megfosztotta a gyerekeket mindennemű koncentrációtól. Uszodai klórtól vöröslő szemmel, zsíros bőrrel és a szabadság iránti vágytól verejtékezve himbálóztak a székeken a szünidőről ábrándozva. Voltak, akik szórakozottá és beszámíthatatlanná váltak. Mások a közelgő bizonyítvány miatt alázatosságot mímelték, és úgy helyezték a tanári asztalra biológiadolgozatukat, mint macskák az elejtett egereket a nappali szőnyegére. Csak azért, hogy a következő órán rákérdessenek az osztályzatra, készenlétbe helyezték zsebszámológéppel sóvárogva arra, hogy átlaguk javulását három tizedesjegy pontossággal kiszámolják végre.

Inge Lohmark viszont nem tartozott az olyan tanárok közé, akik a tanév végén meginognak, csak mert

nemsokára elveszítik a velük szemben ülőket. Nem félt attól, hogy magára hagyatva jelentéktelenségbe süllyed. Néhány kollégára a nyári szünet közeledtével már-már gyengéd engedékenység köszöntött. A tanítás náluk üres közösségi színházzá fajult. Egy merengő pillantás ide, egy cirógatás oda, biztatgatás, szájalmas filmnézés. A jó jegyek inflálódása, merénylet a *jéles* osztályzat ellen. És a tetejébe még az év végi zárójegyek felkerekítésének rossz szokása, csak azért, hogy így néhány reménytelen esetet feltornásszanak a következő osztályba. Mintha ez segítene bárkin is. A kollégák egyszerűen nem képesek felfogni, hogy csakis saját egészségüket károsítják, ha a szükségesnél behatóbban foglalkoznak a tanulókkal. Pedig azok vérszívók csupán, akik összes életenergiájától megfosztják az embert. A tanerőből táplálkoznak, a felelősségből, és abból a félelméből, hogy megsértheti felügyeleti kötelességét. Folyton csak támadják az embert. Ostoba kérdésekkel, silány gondolatokkal és ízléstelen bizalmaskodással. Színtiszta vámpírizmus.

Inge Lohmark már nem hagyta, hogy kiszipolyozzák. Arról volt híres, hogy képes meghúzni a gyeplőt és rövidre fogni a pórázt, anélkül hogy dührohamot kapna vagy a kulcscsomóját csapkodná. És erre büszke volt. Engedményeket mindig lehet tenni. Hébe-hóba meglepetésszerűen jutalmazni.

Az volt a lényeg, hogy irányt szabjon a diákoknak, ellássa őket szemellenzővel, ezzel erősítve koncentrációképességüket. És ha időnként tényleg nagy volt az izgás-mozgás, elég volt körömmel megkarcolni a táblát vagy a kutyagalandféregről mesélni. A diákok amúgy is azzal járnak a legjobban, ha minden pillanatban érezteti velük, hogy ki vannak szolgáltatva neki. Ahelyett, hogy

azzal hitegetné őket: van beleszólásuk. Nála nem létezett hozzászólási jog és választási lehetőség. Senkinek nem volt választása. Nem létezett más, csak a természetes kiválasztódás.

Most kezdődött az év. Még akkor is, ha már régóta tartott. Számára ma kezdődött, szeptember elsején, amely ebben az évben hétfőre esett. És Inge Lohmark ilyenkor tett fogadalmakat, a hervadó nyárban, nem pedig szilveszter harsány éjjelén. Mindig örült, hogy iskolai naptárja biztonsággal átvezeti a kalendáriumi újévén. Csak lapozni kell egyet, semmi visszaszámlálás és pezsgőspohár-csörömpölés.

Inge Lohmark végignézett a három padsoron, de úgy, hogy a fejét közben egy centiméternyire sem mozdította meg. Az évek hosszú sora alatt tökélyre fejlesztette ezt a mindenható, mozdulatlan pillantást. A statisztika szerint mindig vannak legalább ketten, akiket tényleg érdekel a tantárgy. De úgy tűnt, a statisztika veszélyben van. Gauss-féle normális eloszlás ide vagy oda. Egyáltalán hogy jutottak el idáig?

Meglátszott rajtuk a hathetes lógás. A könyvet egyik sem nyitotta ki. Nyári szünet. Már nem annyira hosszú, mint korábban. De még mindig túl hosszú! Legalább egy hónapig eltart majd, mire az ember újra beszoztatja őket az iskola bioritmusába. A történeteiket szerencsére nem kell meghallgatnia. Azokat mesélhetik a Schwannekének, aki minden új osztállyal ismerkedési játékot rendez. Fél óra alatt az összes résztvevő belegabalyodik egy piros fonalgombolyag szálaiba, és fel tudja sorolni a mellette ülők nevét és hobbiját.

Nagyon hézagosan ültek. Csak így tűnt fel igazán, hogy milyen kevesen vannak. A természetről

szóló színjáték gyér közönsége tizenkét tanuló: öt fiú, hét lány. A tizenharmadik visszament a reáliskolába, bár a Schwanneke rendesen bevetette magát érte. Többszöri korrepetálás, családlátogatások és pszichológiai szakvélemény. Valami figyelemzavar. Hogy mik vannak! Csupa könyvekből összeszedett fejlődési rendellenesség. Diszlexia, diszgráfia, sőt diszkalkulia. Mi jöhet még? Biológia-allergia? Régebben ilyesmik nem voltak, csak ügyetlenek meg botfűlűek. De azoknak is kellett futni meg énekelni. Akarat kérdése az egész.

Egyszerűen nem éri meg továbbvonszolni a gyengéket. Csak koloncot jelentenek, ami a többiek haladását akadályozza. Született visszaesők. Élősködők az osztály egészséges testén. A sötétek előbb-utóbb úgyis lemaradnak. Ajánlatos a lehető leghamarabb szembesíteni őket az igazsággal, ahelyett hogy minden egyes kudarc után újabb esélyt adnánk nekik. Azzal az igazsággal, hogy náluk egyszerűen nincsenek meg azok a feltételek, amelyek révén a társadalom teljes értékű, tehát hasznos tagjaivá válhatnának. Minek a képmutatás? Nem sikerülhet mindenkinek. Mire föl? Úgyis minden évfolyamban vannak hasznavehetetlenek. Némelyikük esetében már annak is örülni lehet, ha néhány alapvető készségre sikerül beidomítani őket. Udvariasság, pontosság, tisztaság. Kész katasztrófa, hogy az ilyesmit már nem lehet osztályzatokkal értékelni. Magatartás. Szorgalom. Rendszeretet. Beilleszkedés. Szegénységi bizonyítvány erről az oktatási rendszerről.

Minél később szabadult meg az ember egy-egy csőd-tömegtől, az annál veszélyesebbé vált. Elkezdte zaklatni embertársait, és jogtalan követeléseket támasztott: vállalható bizonyítvány, pozitív megítélés, sőt, lehetőleg jól

fizetett munkahely és boldog élet iránt. A hosszú éveken át tartó támogatás, a rövidlátó jóakarat és a gondatlan nagylelkűség eredménye. Aki a reménytelen eseteknek telebeszélte a fejét azzal, hogy a többiek közé tartoznak ők is, az ne csodálkozzon, ha egyszer csak csőbom-bákkal és vadászpuskákkal masíroznak be az iskolába, hogy bosszút álljanak mindazért, amivel éveken keresztül hitegették őket, de mindig megtagadtak tőlük. Aztán mehet mécsesekkel felvonulni.

Mert újabban mindenki az önmegvalósításra apellál. Nevetséges. Senki és semmi nem igazságos. Egy társadalom végképp nem az. Talán csak a természet. Nem hiába tett minket a kiválasztódás elve azzá, ami ma vagyunk: a legmélyebben barázdált agyú élőlényé.

De a Schwanneke az integrációmániájával már megint nem volt képes annyiban hagyni. Mit is lehetne várni valakitől, aki a padsorokból betűket, a székekből meg félköröket formáz: sokáig egy nagy U volt a tanári asztala körül. Újabban pedig már egy szögletes O, hogy mindenkivel összekapcsolódjon, és a sornak már ne legyen se eleje se vége, hanem csak a körkörös pillanat, ahogy egyszer a tanáriban előadta. A tizenegyedikesekkel tegeztette magát. Kérte, hogy szólítsuk Karolának, mondta egy diáklány Inge Lohmark füle hallatára. Karola! Te jó ég. Hát hol vagyunk? A fodrásznál?

Inge Lohmark a kilencedik osztálytól kezdve magázta a tanítványait. Ez a szokása azokból az időkbelől eredt, amikor ezt a korosztályt, így őt is, még ifjúvá avatták. Világúr, Föld, Ember és szocialista szegfűcso-
kor. Nem is létezhetett volna hatékonyabb eszköz arra, hogy saját éretlenségükre emlékeztessék a fiatalokat, és távolságot tartsanak tőlük.

A szakszerű kapcsolathoz nem tartozott hozzá a közelség, a megértés. Nyomorúságos, de érthető, ha a tanulók a tanárok kegyét keresték. A hatalom birtokosa előtti megalázkodás. Megbocsáthatatlan ezzel szemben, ahogy tanárok dörgölődtek serdületlenekhez. A fél hátsó a tanári asztalon. Elcsent szokások és szavak. Tarka sálak a nyak körül. Melírozott tincesek. Mindez csak azért, hogy közösködjenek velük. Méltóság nélkül. Az illem utolsó maradványát is feladták az együttlét röpke illúziójáért. Élükön természetesen a Schwanneke a kedvenceivel: sutyorgó bakfisokkal, akikkel szünetekben beszélgetésbe bonyolódott, és a mutálás áldozataival, akiknek csalárd tekintettel és kirúszozott szájjal vásári kulcsinger-bemutatót adott elő. Nyilván rég nem nézett tükörbe.

Inge Lohmarknak nem volt kedvence, és soha nem is lesz. A rajongás az érzelmek éretlen, tévúton járó túltengése, fiatalkorúakra jellemző hormonális eredetű egzaltáció. Az anyjuk szoknyájáról már leszoktak, de a másik nem csábításához még nem nőttek fel. Pótlék gyanánt egy ártalmatlan azonos nemű társ vagy egy elérhetetlen nagykorú válik a kiforratlan érzelmek címzettjévé. Lázrózsás arcok. Ragaszkodó szemek. Felajzott idegek. Kínos tévedés, amely normális esetben az ivarmirigyek érésének lezárultával magától megoldódik. Az viszont nyilvánvaló, hogy akinél hiányzik a szakmai kompetencia, az csak szexuális jelzések segítségével képes leadni a tananyagot. Túlbugzó tanárjelöltek. Úgynevezett kedvenc tanárok. A Schwanneke.

Ahogy elkötelezetten kiállt azért az idióta nyolcadikosért a tanári értekezleten. Összeráncolta a homlokát,

és vörösre mázolt szájával azt kiabálta a tantestületnek: „De hiszen szükségünk van minden egyes diákra!” Már csak az hiányzott volna, hogy éppen ő, a gyermektelen Schwanneke, akit nemrég még a férje is otthagyt, belekezdjen abba, hogy a gyerekek jelentik számunkra a jövőt.

Még hogy jövő. Ezek a gyerekek itt nem jelentették a jövőt. Szigorúan véve a múltat jelentették: a kilencedik osztály ült előtte. Az utolsó, amelyik a Charles Darwin Gimnáziumba jár, és amelyik négy év múlva érettségizni fog. És Inge Lohmarknak kellett az osztályfőnököt játszania. Csak úgy egyszerűen: kilencedik. Már nem volt szükség betűkre, mint régebben, A-tól G-ig. Micsoda erős évfolyamok, mintha háború lenne – legalábbis, ami a létszámot illeti. Épp hogy összekapartak még egy osztályt. Ez is szinte csoda, hiszen ez volt a tartományban a legalacsonyabb születési számú évfolyam. Az alsóbb évfolyamokra már nem futotta. Még akkor sem, amikor elterjedt a hír, hogy ez a Darwin végét jelentené, és a kollégák a körzet három alapképzést nyújtó iskolájából megegyeztek abban, hogy nagyvonalúan járnak el a gimnáziumi továbbtanulásra vonatkozó javaslatok elbírálásánál. Ennek az lett a következménye, hogy minden gyerek, aki félig-meddig megtanult írni-olvasni, gimnazista státuszba emelkedett.

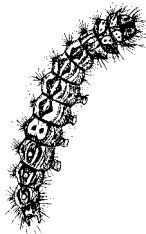
Olyan szülők, akik meg voltak győződve arról, hogy a gyerekük minden javaslat ellenére a gimnáziumba való, mindig akadtak. Ám időközben már szülőből sem volt elég ebben a városban.

Nem, ezek a gyerekek itt tényleg nem úgy néztek ki, mint gyémántok az evolúció koronáján. A fejlődés

nem ugyanaz, mint a növekedés. Hogy a minőségi és a mennyiségi változás a legmesszebbmenőkig egymástól függetlenül történik, az itt ijesztő nyomatékkal bizonyosodott be. A természet nem nyújtott valami szép látványt ezen a bizonytalan küszöbön gyermekkor és adolezcencia között. A fejlődés egyik szakasza. Szárazföldi gerincesek növekedőben. Az iskola mint karám. Most jön a kellemetlen korszak, az osztályterem szellőztetése ennek a korosztálynak a szaga ellen, pézsmá és elszabadult feromonok, kis helyen összezsúfolt, lassan formálódó testek, nyirkos térdhajlatok, zsíros bőr, fakó szemek, feltartóztathatatlan növekedés és burjánzás. Sokkal könnyebb volt megtanítani nekik bármit, mielőtt eljutottak a nemi érettségig. És igazi kihívás kideríteni, mi játszódik le eltompult külsejük mögött: hogy behozhatatlanul előrejutottak-e, vagy lényegi átalakulások miatt nagyon is le vannak maradva.

Teljes mértékben hiányzott belőlük az állapotukkal kapcsolatos tudatosság, de legfőképpen a fegyelem, hogy felülkerekedhessenek ezen az állapoton. Csak bámultak maguk elé. Apatikusan, túlterhelve, kizárólag önmagukkal elfoglalva. Ellenvetés nélkül megadták magukat a lustaságuknak. Úgy tűnt, rájuk háromszorosan hat a Föld vonzásának ereje. Minden a legnagyobb erőfeszítésükbe került. Az energia minden egyes szikrája, amely ezeknek a testeknek a rendelkezésére állt, arra a gyötrelmes metamorfózisra fordítódott, amely semiben sem maradt el a hernyó fáradságos kigubózása mögött. Kivéve, hogy csak ritka esetekben lett pillangó belőle.

A felnőtté váláshoz végül is szükség volt ezekre az idomtalan köztes formákra, amelyeken daganatként

burjánzottak a másodlagos nemi jellegek. Az emberre válás bizonyosan fáradalmas folyamata itt gyorsított felvételben játszódott le. A törzsfajlás nemcsak az egyedfejlődésben ment végbe újra, hanem a pubertásban is. Nőttek. Napról napra. Egy nyár alatt olyan hirtelen, hogy az embernek meggyűlt a baja azzal, hogy egyáltalán felismerje őket. Engedelmes lányok alakultak át hisztérikus bestiákká és eleven eszű fiúk flegma fajankókká. Ehhez jött még az esetlen kísérletezgetés a párválasztással. Nem, a természet nem volt eredeti. De igazságos. Betegséghez hasonló állapot volt ez. Csak várni lehetett, hogy elmúljon. Minél nagyobbra nő és magasabb kort ér meg egy állat, annál tovább húzódik az ifjúsága. Az embernek az érettség eléréséhez egész életidejének körülbelül egyharmadára van szüksége. Átlagosan tizenhét évnek kell eltelnie ahhoz, hogy egy emberkölyök képes legyen gondoskodni magáról. Wolfgangnak az első házasságából származó gyerekeiért egészen a huszonhetedik életévükig kellett anyagiilag helytállnia.

Ott ültek tehát ők, akik most kezdik az életet, de még fogalmuk sincs róla. Ceruzát hegyeztek, és lemásolták a piramist a tábláról, fejüket öt másodpercenként emelgetve. Még kialakulatlanul, de valami pimasz magától értetődőséggel, szemérmetlen és arcátlan kizárólagosság-igénnyel. Már nem voltak gyerekek, akiknek mindig mindenhol meg kell támaszkodniuk, és átlátszó ürügyekkel hagyják figyelmen kívül a személyes távolságtartást, érintéseket csikarnak ki, és nyíltan bámulják az embert, mint a kamaszok a távolsági buszon. F fiatal felnőttek voltak, már nemzőképesek, de még éretlenek, mint a túl korán

leszüretelt gyümölcs. Inge Lohmark az ő szemükben nyilván kortalan volt. Sőt, valószínű, hogy egyszerűen öregnek látták. Olyan állapot ez, ami a diákok szemében már nem fog változni. Aki fiatal, idősebb lesz. Az öreg öreg marad. Ő már rég túllépte a felezési idejét. Szerencsére. Így legalább attól megmenekült, hogy a szemük előtt észrevehetően megváltozzék. Megnyugtató gondolat. Ő ezzel szemben látni fogja felnőni ezeket az embereket, ahogy látott felnőni másokat is. És ez a tudás hatalmat adott neki. Még a megtevesztésig hasonlítanak egymásra mindannyian, az osztály célját követő raj. De nagyon rövid időn belül galádul önállóvá válnak, a maguk útjára lépnek, és cinkostársakra lelnek. Ő maga pedig elkezd majd ignorálni a sánta gebéket, és titokban az egyik telivérre tesz. Néhányszor egész jól ráérezett. Volt egy fiú, aki pilóta lett, egy lány, aki tengerbiológus. Vidéki városhoz képest nem is rossz eredmény.

Legelől egy riadt lelkészgyerek ült, aki faangyalok, viaszfoltok és furulyaórák közepette nőtt fel. A hátsó padsorban két felcicomázott fruska. Az egyik rágózott, a másik folyamatosan, szinte megszállottan simítgatta és tincsenként vizsgálgatta fekete sörényét. Mellettük egy hirtelenszőke, elemista méretű vakarcs. Kész tragédia, ahogy a természet itt a nemek egyenlőtlen fejlődését előtárja.

Jobb szélen, az ablak melletti sorban nyitott szájjal himbálózott egy főemlőscsemete, csak arra várva, hogy valamilyen ordenáré megjegyzéssel kijelölje magának a területet. Már csak az hiányzott, hogy a mellét verje. Foglalkoztatni kellett. Inge Lohmark előtt ott volt a papír, amire a diákok felírták a nevüket, a hivatalosan

érvényes aláírást megelőlegző macskakaparással. *Kevin*.
Hát persze. Mi más.

– Kevin! – Kevin felriadt.

– Sorolja fel a környező vidék néhány ökoszisztémáját! – az előtte ülő elvagyorodott. Na várj csak.

– Paul, milyen fa az ott kint? – Paul kinézett az ablakon.

– Khm – erőtlen köhécselés. Szinte megindító.

– Köszönöm. – Ő már el van intézve.

– Ezt nem vettük – jelentette ki Kevin. Hogy jobb nem jut az eszébe.

– Valóban? – Akkor lássuk az egész osztályt. Frontális támadás.

– Gondolkozzanak csak egy kicsit.

Csend. Végül jelentkezett a lófarkas az első sorban, Inge Lohmark pedig megtette neki a szívességet. Hát persze, hogy tudta. Mindig van egy ilyen. Egy ilyen lófarkas csikó, aki kihúzza a kátyúból a tanítás szekerét. Az ilyen lányoknak írták a tankönyveket. Akik előrecsomagolt tudás után sóvárognak. Akik csillámos tollal másolják a kiemelt mondatokat a füzetükbe. Ők még megijednek a tanár piros tollától. A látszólag korlátlan hatalom ostoba eszközétől.

Mindent ismerte. Azonnal felismert őket. Tömegével voltak már olyan diákjai, mint ezek, többosztálynyi, évről évre. Nehogy azt képzeljék, hogy különlegesek. Meglepetések nincsenek. Csak a szereposztás változik. Most kik a résztvevők? Elég volt egy pillantást vetni az ülésrendre. Az elnevezés jelentett mindent. Minden élőlénynek van pontos megnevezése: faj, nemzetség, család, rend. Osztály. De most csak a keresztnévüket akarta megjegyezni.